

אלעד נבו

אור של אמונה

הבעל שם טוב ויתר למענו על העולם הבא ור' נחמן כמעט חגג אותו בלי מצות ויין. הוגו ברגמן ביקש לשמור עליו מפני חברו קפקא, והרצל דיבר עליו באוטופיה. על פסח כמעורר האמונה בספרות היהודית

יצירת מצרים היא הסולם המוזיקלי שלפיו מתנגנת שירת האמונה הישראלית. המצוות, התפילות, החגים, כולם מהווים זיכרון לאירוע המכונן של עם ישראל. ספר הזוהר מכנה את המצה "מיכלא דמהימנותא", מאכל האמונה, והחירות האילוהית שנטבעה בנו על ידי המעשה ההיסטורי המופלא מאפיינת את עם ישראל לדורותיו. בשורות הקרובות נטייל יחד עם ארבע דמויות מוכרות מן הספרות וההיסטוריה היהודית, ונלווה אותן בחגיגות הפסח המיוחדות שחוו בצל האמונה.

ויתור על עולם הבא

מחולל תנועת החסידות, רבי ישראל בעל שם טוב, יצא בין השנים 1740 ל־1750 לכיוון ארץ ישראל, מתוך תקווה לקרב את גאולת ישראל. למעלה משנה היטלטל הבעש"ט בדרכים, וזמן נכבד בילה בתורכיה, אך לבסוף חזר לאוקריאנה מבלי שעלה בידו להגיע ליעד הנכסף. והנה הזמן עבר, ופסח התקרב, ולבעל שם טוב ולבתו שאיתו לא היה כיצד לקיים את מצוות החג:

הנה בעת אשר היה הבעש"ט ז"ל בקאסטאנעיאפיל עם בתו... ויתמהמה עד הפסח, ויען כי לא היה מכירים אותו שם, היה שם בלחץ גדול מאד עד כי בערב פסח ממש לא היה לו אפילו פרוסת מצה למצוה ולא כוס ויין לבד חדרו אשר שכר לו ולבתו עם ר"צ ז"ל. וכאשר לחצה אותו בתו כל היום מה יהיה לימי הפסח מה נאכל בו? ענה לה: השם יתברך יזמין לנו. והוא ישב כל היום ערב פסח בבית המדרש (ספר קהל חסידים, מועתק מאתר "זושא").

החג עוד רגע בא ואין לבעש"ט ולבתו מצות ולא ויין. כיצד יערכו את ליל הסדר? הבעל שם טוב יושב בבית המדרש ומחכה, מאמין שהכול יסתדר לטובה. ופתאום, נראה שהדברים אכן מסתדרים:

ויהי לפנות ערב ממש והנה איש אחד נוסע מארץ פולין... וישאל איה פה ר' ישראל בר' אליעזר... ויראו לו אנשים את האכסניא של הבעש"ט ויבוא לשם עם אשתו וישאל את בת הבעש"ט אם יוכל להתאכסן פה כי רצונו להיות בצוותא עם אביה בימי הפסח וכבר הכין כל צרכי הפסח כיד הגביר.

הישועה מגיעה כהרף עין. הגביר מסדר לבעל שם טוב ובתו שולחן מלכים עם מצה שמורה ויין משובח ומיטב המאכלים, וכולם יחדיו עורכים סדר פסח כהלכתו.

"אחר כך אמר לו הבעש"ט: הנה ידעתי מבוקשך כי אתה חשוכי בנים, לכן עבור שהחית אותי הנני נשבע לך כי אשתך הזאת תלד לך בן". בעבור שזיכה אותו לקיים את מצוות החג בשמחה ובהידור מבטיח הבעל שם טוב לעשיר תגמול – בן זכר. "אך תיכף שמע הבעש"ט הבא, יען כי הטריח בשבועות את השם יתברך כביכול לשנות המערכה כי האיש הנ"ל היה עקר בטבעו וגם האשה היתה עקרה".

דיבורו של הבעש"ט מסוגל לשנות סררי טבע,

אלעד נבו כותב בלוג על חלומות בשם "תנועת עיניים מהירה"

20

אמונה בתוך הריק

טיול עם ארבע דמויות מוכרות

בחגיגת הפסח המיוחדת שלהן.

ארבע כוסות עם הבעל שם טוב ור'

נחמן מברסלב, פרנץ קפקא והרצל

להפוך זוג עקר לבעלי יכולת הולדה. לדיבורו יש כל כך הרבה כח עד כדי כך שהוא מבטל גזרה שמימית. על כן נשמעת הודעה מלמעלה כי הוא נענש בידי שמים – הוא איבד את חלקו בעולם הבא. לכאורה, זה הזמן להתייאש. אדם שאין לו חלק בעולם הבא – מה שווים מעשיו בעולם הזה? אך אצל הבעל שם טוב ההיגיון פועל אחרת, "ויהי כאשר שמע הבעש"ט את הכרוז הנ"ל וישמח מאוד בלבו ויאמר עתה ברוך השם כי אוכל לעבור את הש"י בלי שום פניה אפילו פניות עולם הבא לא יהיה לי כי כבר הפסדתי חלקי".

הבעל שם טוב מתמלא שמחה – סוף סוף יוכל לעבור את ה' לשם שמים, מבלי שום בקשה לשכר. במקום שבו אפשר ליפול ולהתייאש, הבעל שם טוב מוצא הזמנות נדירה לעבור את ה' באמונה שלמה. "ומחמת שמחתו זאת, שמע תיכף כרוז כי החזירו לו כל זכיותיו על כי רצה לעבוד השם יתברך בלי שום פניה ויחוגו כן את שני ימים הראשונים בשמחה ובטוב לבב". האמונה של הבעל שם טוב גוברת על הכול, וחג הפסח באותו השנה זוכה לאור חדש ומיוחד, אור של אמונה איך־סופית, חסרת כל בקשה לשכר ותגמול.

השגה של האבות

נינו של הבעש"ט, רבי נחמן מברסלב, גם הוא השתוקק להגיע לארץ ישראל ואכן הצליח, ואף זכה שם לתורה חדשה. אך קשיים רבים עבר הארמו"ד הצעיר בכל אחד משלבי המסע; בין היתר נפילה לידיהם של שורדי ים ישמעאלים. הימים היו ימי מלחמות נפוליאון, שנת 1799, ובהיותו בצפת שמע רבי נחמן כי בקרוב תיכבש עכו על ידי חיילי נפוליאון, לכן מיהר להגיע לעיר הנמל בתקווה לצאת משם חזרה לביתו.

מתוך האנדרלמוסיה הקשה ששררה במקום נקלעו רבי נחמן ומלווהו לספינת מלחמה תורכית. הם חוששים שמא ישחטו אותם או שמא לא תעמוד הספינה הרעועה מול הרוחות הגדולות שמטלטלות אותה, ובתוך כך, לאחר שבועות של הפלגה, נזכרים השניים שפסח הולך ובא: "ויהי בעלות על לבם שהוא סמוך לפסח היה להם צער גדול, כי היו דואגים מה יעשו בפסח כי אי אפשר להתענות כל ימות הפסח" (שבחי הר"ן, כא). מהר מאוד, לאחר שהבינו כי החג הולך ובא, שיחק לירם הגורל והם הגיעו למקום שבו מצאו חרובים לאכול. הם שמחו שיהיה להם מה לאכול בימים האסורים בחמץ, אך לא הסתפקו בזה, והמשיכו להתפלל כי יוכלו לקיים מצוות אכילת מצה וארבע כוסות.

הזמן עובר, הספינה מיטלטלת, ורבי נחמן מהרהר בלבו, מריץ בראשו אפשרויות לדברים שעוד יכולים לקרות:

ואמר שהתחיל לחשב בעצמו מה יעשה אם יוליכו אותו לאיזה מקום על הים שאין שם יהודי וימכרו אותו שם, ומי ידע מזה? והיה לו צער גדול, איך יוכל לקים שם את מצוות התורה? והתחיל לחשב בדעתו בעניין זה, עד שזכה שבא על השגה שיוכל לעבוד את השם יתברך אפילו כשלא יוכל, חס ושלום, לקיים המצוות. כי השיג את העבודה של אבות העולם שהיה להם קדם מתן תורה, שקיימו כל המצוות אף על פי שלא עשו את המצוות כפשוטן.

עלייה לרגל לירושלים,
חזי סנדר, 2017
מוצג בתערוכת הקבע יודאיקה
בסטודיו אומנות סנדרון באלקנה

רגשות מן העבר

– הוא מפתח לאבד את הפלא הגדול שמופיע עם הניסים המזוהים עם החג, ולאבד את השמחה הפשוטה שבסדר החג. למרבה השמחה, על אף כוחו הרטורי הגדול, לא הצליח קפקא וברגמן הצליח להחזיק מעמד. האמונה העזה נשארה חיה בלב, היא גוברת על פלפולים שכליים מלומדים, והוא קיים את חג הפסח האהוב עליו כל כך בשמחה רבה.

הרומן האוטופי שכתב בנימין זאב הרצל, "אלגנטוילנד", מתאר מסע בארץ ישראל המשגשגת של שנת 1923. פרידריך לבנברג והעשיר מר קינגסקורט חוזרים משהות של עשרים שנה באי מבודד ובמקרה מגיעים לארץ ישראל הפורחת. הם מטיילים בחיפה, בטבריה, בים המלח ובירושלים ופוגשים ארץ מלאה בחקלאות, בטכנולוגיה ובכלכלה מצליחה, ועם מאושר. הפרק הרביעי של הספר, "פסח", מתרחש בטבריה ונפתח עם תיאור ליל הסדר שעורכים התיירים ומלוויהם.

הרצל, מנהיג ציוני חילוני, מתאר בהתלהבות את ליל הסדר החגיגי ואת ההשפעה שלו על המסובים לשולחן:

אחד המסובים קרא את ההגדה העברית בלהט של חוזר בתשובה. הוא הרגיש כאילו מצא את עצמו מחדש ונחנק מרוב התרגשות. במאמצים גדולים עצר את עצמו מלפרוץ בבכי קולני. כמעט שלושים שנה עברו מאז שהוא עצמו, כילד, שאל את ה"מה נשתנה". מאוחר יותר, כשהתבגר, חווה את ההשכלה, את ההתנערות מכל סממן יהודי, ולבסוף, באופן הגיוני, את הקפיצה אל הריק, כיוון שכבר לא הייתה לו שם אחיזה בחיים. בליל הסדר הזה הרגיש כמו הבן האובד (מגרמנית: מרים קראוס, הוצאת בבל).

שוב, חג הפסח מעורר פרץ אדיר של אמונה גם במי שעזב את הכל, שכבר קפץ אל הריק. האמונה נוטפת מכל מילה של חווה המדינה, מייסד רעיון הציונות המדינית, בהתרגשות אדירה מתג החירות היהודי:

וכך נמשכה לה החגיגה, שחלקה תפילה וחלקה מסיבה משפחתית. הסדר עורר את רגשותיו העזים ביותר של כל מי שמסוגל לחוש יראת כבוד כלפי הנשגב. החג הזה, היהודי ביותר מכל החגים, נגע בעברה של האנושות יותר מכל טקס שנשתמר בעולם התרבות. הוא נחגג לפני מאות שנים בדיוק כמו בימינו. העולם השתנה, עמים נכחדו, אחרים הופיעו במקומם, זירת ההיסטוריה התרחבה, יבשות עלומות עלו מן הים, כוחות הטבע הקשו על החיים או הנעימו אותם - ורק העם הזה נותר כפי שהיה, דבק במנהגיו, נאמן לעצמו, נוצר את סבלותיהם של אבותיו. הוא ממשיך להתפלל לאילוהיו, אילוהי הנצח, במילים בנות אלפי שנים. זהו עם העבודות והחירות - ישראל! ●